

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

НАУМЕНКО Ольга Володимирівна

УДК 811.111'255.4:[811.161.2+811.161.1+811.112.2]:821.111(73)

**ФОНОСТИЛІСТИКА ПОЕЗІЇ ЕДГАРА АЛЛАНА ПО
ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДАХ**

10.02.16 – перекладознавство

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Корольова Тетяна Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Зимомря Микола Іванович,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри германських мов і перекладознавства;

кандидат філологічних наук
Іщенко Тамара Володимирівна,
Університет імені Альфреда Нобеля,
доцент кафедри англійської філології та перекладу.

Захист дисертації відбудеться «16» червня 2018 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65045, м. Одеса, вул. Єврейська, 25.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «17» травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. А. Дружина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У реферованому дослідженні здійснено системний аналіз фоностилістичних прийомів поезії Е. А. По у різні періоди його творчості та комплексний порівняльний аналіз способів відтворення цих прийомів трьома цільовими мовами (українською, російською та німецькою).

До поезії американського письменника Е. А. По (1809 – 1849) проявляють велику зацікавленість літературознавці різних країн. Як справедливо зазначає К. О. Шахова, відомий український літературознавець, поезія Е. А. По «приваблює свіжістю і силою, чарує художньою неповторністю, глибокою оригінальністю». Оригінальними та неповторними вірші Е. А. По вважаються критикою завдяки їх майстерній фоностилістиці, яка проявляється у яскравих алітераціях та асонансах, динамічних змінах ритму, цікавих поєднаннях віршових розмірів, звукопису та звукосимволізму.

Не випадково, а цілком закономірно російський літературознавець Ю. Ковальов пояснював, що чисельні спроби розкрити секрет музичності віршів Е. А. По зазвичай зазнавали невдачі через те, що критики обмежувалися розглядом «чистого звучання», відокремлюючи його від інших компонентів художньої системи американського поета, забуваючи при цьому, що звук, взятий в ізоляції, стає «порожнім», втрачає емоційну забарвленість та дієвість.

Теорія фоностилістики цілком справедливо вважає, що семантизація звучання сприяє декодуванню глибинного змісту твору, саме тому від звукової організації поетичного тексту безпосередньо залежить його сприйняття як єдності форми та змісту. У зв'язку з цим проблема пошуку асоціативно-змістового характеру звуку та виявлення значущості звукової тканини тексту є надзвичайно важливою для розуміння поетичних творів Е. А. По і того надзвичайного факту, що весь світ дізнався про цього талановитого письменника завдяки перекладам його геніальних творів. У передмові до збірки "Translated Poe" читаємо: «Дуже мало американських авторів, якщо такі взагалі існують, є такими важливими для історії світової літератури як Едгар Аллан По, і дуже мало американських авторів, якщо такі взагалі існують, так сильно зобов'язані своєю репутацією процесу перекладу».

Поезія Е. А. По є цікавою також і для перекладачів. Хоча її вже перекладено багатьма мовами та включено до багатьох антологій, нові версії та інтерпретації продовжують з'являтися. Відповідаючи на питання щодо необхідності появи нових перекладів, академік Д. С. Ліхачьов писав: «Як неможливо у будь-який, найбільший телескоп вмістити реальну зірку, так само неможливо будь-яким, найкращим перекладом замінити геніальний твір», тому кожен новий переклад відкриває у ньому «щось нове, не помічене попередніми». В. С. Виноградов також зазначав, що хоча зміст класичного твору тривалий час залишається близьким сучасному читачу, але «літера твору, його мова поступово старішають», і це викликає появу нових перекладів класики.

Популярність віршів Е. А. По, що давно стали класикою, пов'язана з тим, що завдяки бездоганній, математично прорахованій фоностилістиці вони кидають виклик практикам, ставлячи перед ними суперечливі завдання.

Актуальність теми дисертації зумовлена спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення звукової організації тексту. З огляду на утвердження антропоцентричної парадигми, згідно з якою у центрі уваги дослідників знаходиться людина (а саме людина у мові та мова в людині, її (людини) внутрішній склад, світосприйняття), активізувалися мовознавчі дослідження, пов'язані із дослідженням фонетичної будови тексту, евфонією мови в цілому та мови окремих творів зокрема. Наразі спостерігаємо підвищення зацікавленості до функціонально-стилістичних особливостей звукового оформлення мовлення, закономірностей використання у ньому звукових та ритміко-інтонаційних засобів мови. Це пояснюється тим, що у сучасному суспільстві поглиблено вивчаються не лише традиційно відомі рівні мови, а й їх підрівні, одним з яких є така важлива галузь мовознавства як фоностилістика.

Крім того, актуальність роботи зумовлена зростаючою зацікавленістю лінгвістів дослідженнями поетичних перекладів, використанням нових підходів, пов'язаних з розвитком компаративістики та перекладознавства. Проблеми, що розглядаються у дисертації, знаходяться у центрі сучасних перекладознавчих розвідок щодо індивідуального стилю перекладача.

Багато дослідників наголошують на тому, що у сучасних соціокультурних умовах необхідне системне, комплексне дослідження фоностилістичних прийомів поезії Е. А. По, яке враховуватиме широкий художній контекст звукової творчості та динаміку звукових засобів, пов'язану зі змінами естетичних уподобань у різні періоди творчості поета.

Тож, актуальність даної розвідки зумовлена необхідністю подальшого вивчення реалізації фоностилістичного потенціалу мови поетичних текстів Е. А. По, а також необхідністю виділення, систематизації та узагальнення способів передачі цього потенціалу у перекладах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках наукової теми кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили «Парадигма сучасних перекладацьких методів та стилів» (номер державної реєстрації 01134006158). Автором досліджувалися способи перекладу фоностилістичних прийомів у поетичному тексті. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Чорноморського державного університету імені Петра Могили (нині Чорноморський національний університет імені Петра Могили) (протокол № 2 від 08.10.2015 р.).

Метою дослідження є виявлення фоностилістичних особливостей поезії Едгара Аллана По та дослідження способів їх відтворення у перекладах.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- схарактеризувати усталене та дискусійне у визначенні фоностилістики художньої мови;

- вирішити питання можливості перекладу фоностилістичних прийомів у поетичному творі;
- розробити власну класифікацію способів перекладу фоностилістичних прийомів;
- зіставити перекладацькі стратегії щодо відтворення фоностилістичних прийомів оригінального тексту на матеріалі перекладів трьома мовами;
- визначити домінантні параметри індивідуального стилю Е. А. По та перекладачів, роботи яких розглядаються у дослідженні;
- розробити методiku оцінювання якості перекладу фоностилістичних прийомів.

Об’єкт дослідження – поезія Едгара Аллана По та її українські, російські і німецькі переклади.

Предмет дослідження – фоностилістичні особливості поезії Едгара Аллана По та способи їх відтворення українською, російською і німецькою мовами.

Матеріалом дисертації слугували тексти поезій Е. А. По, що є найбільш типовими репрезентантами у кожному з періодів творчості поета. Зокрема, до системного аналізу фоностилістичних прийомів, що сприяють розкриттю теми, залучено 56 поетичні твори, що увійшли до збірки «Ельдорадо: Поетичні твори» (упоряд. А. Онишко, 2004 р.). Детально розглянуто риму – у віршах “Eldorado” та “Annabel Lee”; ритм та метрику – у віршах “To One in Paradise” та “To...”; інтонацію – у віршах “The Coliseum” та “The Conqueror Worm”; рефрен – у віршах “Bridal Ballad” та “A Dream Within a Dream”; звукопис – у віршах “The Sleeper” та “Lenore”; звуковий символізм – у віршах “The Bells” та “The City in the Sea”. Для порівняльного аналізу різних редакцій використано вірші “A Dream Within a Dream”, “The Lake”, “The Sleeper”, “The Doomed City”, “Bridal Ballad”. Порівняльний аналіз способів відтворення фоностилістичних прийомів оригіналу та перекладів здійснено на матеріалі вірша “The Raven” та його перекладів українською (переклади П. Грабовського, Г. Кочура, А. Онишка, В. Марача), російською (переклади С. Андреевського, К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі) і німецькою (переклади К. Т. Ебена, Г. Лахман, Т. Етцеля, Г. Вольшлегера) мовами.

Методологія і методи дослідження. Для дослідження перекладу фоностилістичних прийомів широко використовувались результати досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників у сферах літературознавства, мовознавства, перекладознавства, які розкривають різні аспекти досліджуваного явища.

Дослідження ґрунтується на філософських положеннях про взаємозв’язок звуку та значення, зокрема на здобутках таких вчених як С. Воронін, А. Журавльов, В. Кушнерик, В. Левицький, П. Леон (P. Leon), М. Магнус (M. Magnus), І. К. Тейлор (I. K. Taylor) та ін.

Методологічною основою дисертації є основоположні теоретичні засади та здобутки української перекладознавчої школи, представлені іменами Л. Коломієць, В. Коптілова, І. Корунця, А. Науменка, М. Стріхи, А. Онишка та багатьох інших науковців.

Дисертація також спирається на надбання перекладознавців з-поза меж України, таких як В. Барнстоун (W. Barnstone), С. Баснетт (S. Bassnett), Е. Генцлер (E. Gentzler), Дж. Мундей (J. Munday), П. Ньюмарк (P. Newmark), Е. Пім (A. Pym).

Зокрема, проблема поетичного перекладу розглядалася на основі наукових розвідок І. Леві (J. Levy), М. Шорта (M. Short), П. Стоквела (P. Stockwell), Б. Зеллера (B. Zeller) та ін.

Проблему індивідуального стилю перекладу та перекладача досліджували, спираючись на наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як Р. Арройо (R. Arrojo), М. Бейкер (M. Baker), Дж. Боуз-Бейер (J. Boase-Beier), Т. Германс (T. Hermans), Г. Лінч (G. Lynch), К. Малмк'єр (K. Malmkjaer), Г. Сальданга (G. Saldanha), Л. Венуті (L. Venuti), О. В. Мазур, А. М. Науменко.

Методику дослідження продиктовано сукупністю його завдань, та вона є комплексною в міру складності кожного завдання.

У дисертації застосовано такі методи:

- *мовностилістичний аналіз першотворів*, під час якого виявляються фоностилістичні прийоми, що сприяють створенню естетичного та емоційного ефекту;

- *описовий метод*, за допомогою якого пояснюються основні складові фоностилістики оригіналу;

- *метод контекстуального аналізу*, який слугує для встановлення художньої значущості фоностилістичних прийомів оригіналів текстів;

- *метод систематизації*, який допоміг узагальнити напрацювання дослідників з даної теми;

- *зіставний метод*, за допомогою якого було порівняно фоностилістичні прийоми оригіналу та перекладів;

- *метод комплексного перекладацького аналізу*, який дозволив детально розглянути переклади поезій, зокрема особливості відтворення фоностилістичних прийомів у них;

- *метод кількісних підрахунків*, який сприяв отриманню кількісних характеристик досліджуваного матеріалу;

- *метод суцільної вибірки*, на якому базується добір матеріалу для практичного розділу роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше у світовій системі наук про поезію Е. А. По комплексно досліджено фоностилістику його поезії різних періодів, її еволюцію та способи її перекладу. Для вивчення способів відтворення фоностилістичних прийомів уперше залучено одразу три цільові мови: як споріднену з мовою оригіналу німецьку мову, так і дистантні – українську та російську мови. Комплексний порівняльний аналіз оригіналу та перекладів поезії Е. А. По дозволив розробити алгоритм роботи з поетичними творами, багатими на фоностилістичні прийоми, а також розробити методику оцінювання якості перекладу фоностилістичних прийомів.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що отримані результати уточнюють понятійно-термінологічну систему фоностилістики, поглиблюють наукові уявлення про співвідношення звука і значення у поетичному тексті, основні функції фоностилістичних прийомів у структурі звукозображальної системи поетичного тексту.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що окремі положення та напрацювання дисертації можуть бути використані при викладанні курсів «Практичний курс перекладу», «Фонетика», «Стилістика», «Лінгвістика тексту», при написанні курсових, дипломних і магістерських робіт у вищих навчальних закладах. Результати дослідження можуть зацікавити лінгвістів та перекладачів-практиків і бути використані для подальших досліджень фоностилістичних прийомів у поетичних творах.

Апробацію основних положень і результатів дослідження здійснено на 8-ми наукових, науково-практичних і науково-методичних конференціях, з них 3 – *міжнародні*, зокрема: Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2016: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (Миколаїв, 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2017: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (Миколаїв, 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика» (Київ, 2017 р.); 2 – *всеукраїнські*: Всеукраїнська науково-методична конференція «Могилянські читання – 2015: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (Миколаїв, 2015 р.), Всеукраїнська науково-методична конференція «Могилянські читання – 2016: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (Миколаїв, 2016 р.); 3 – *міжнародні онлайн конференції*: “Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju” (Краків, 2016 р.); “Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki” (Люблін, 2017 р.); “Philology and Linguistics in the Digital Age FiLiDA – 2018” (Будапешт, 2018 р.).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи викладено у 12-ти одноосібних наукових публікаціях, серед яких 4 статті опубліковано у фахових збірниках наукових праць, визначених МОН України, що відображають основні результати дослідження; 1 – у науковому збірнику, яка додатково відображає отримані результати дослідження, 2 – у закордонних наукових збірниках (Польща), 1 – у закордонному періодичному виданні (Угорщина); 4 – у збірниках тез доповідей за матеріалами конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційне дослідження загальним обсягом 268 сторінок (основний текст дисертації становить 188 сторінок) складається зі вступу, трьох основних розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаної літератури і списку використаних джерел (всього 234 позиції) та восьми додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено його завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, описано методи дослідження, схарактеризовано фактичний матеріал, вказано форми апробації і структуру роботи.

У **першому розділі** «*Теоретичні та методологічні аспекти дослідження*» схарактеризовано усталене та дискусійне у визначенні фоностилістики художньої мови. Узагальнено напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених щодо фоностилістики в цілому та фоностилістики поетичного тексту зокрема. Зазначено, що термін «фоностилістика» вживається у науковій літературі у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні під «фоностилістикою» мається на увазі науковий напрямок, що зародився на перетині двох наук – фонетики та стилістики. Дослідники зауважують, що фоностилістика вважається відносно молодого галуззю мовознавства, отже її теоретико-методологічні засади і досі формуються. Проте, згадки про роль фонетичних засобів у стилістичному оформленні висловлювання зустрічаються у багатьох роботах зі стилістики. Так, фоностилістика системно почала формуватися у дослідженнях М. С. Трубецького, який визначив її понятійний апарат, дав термінологічне визначення, диференціював її від інших суміжних напрямків у лінгвістиці. Сьогодні деякі терміни М. С. Трубецького дещо змінилися, але сутність фоностилістики як самостійного напрямку у системі мовознавчих наук не змінилася, навпаки, вона значно вдосконалилася. У наукових колах й до сьогодні точаться дискусії, адже у фоностилістиці є багато суперечливих та нез'ясованих питань. Наразі не існує єдиного визначення фоностилістики та її статусу. Формулювання обумовлюються тим, у якому напрямку вона вивчається, і що є предметом її дослідження.

У даному дослідженні оперуємо терміном «фоностилістика» у вузькому значенні, розуміючи під ним (услід за Г. В. Векшиним) *фоностилістику тексту, засоби звукової організації тексту*.

Мовознавці та теоретики літератури аргументовано доводять, що найяскравіше фоностилістичний потенціал мови реалізується у поетичних текстах. Вивченню фоностилістичних особливостей поетичного мовлення присвячені чисельні праці вітчизняних науковців, зокрема роботи Т. П. Беценко, М. Ю. Кабиш, О. П. Рихло, Л. Ф. Українець, І. В. Штихно та інших.

У розділі визначено та досліджено основні характеристики звукової організації поетичного твору, а саме: риму, ритм, інтонацію та звукопис.

Зазначено, що Е. А. По чільну роль у ліричній композиції та строфотворенні відводив рими. Серед її основних функцій виділено: естетичну, мнемотехнічну, магічну, ритмоінтонаційну, жанрово визначальну. Рима у віршах Е. А. По вповнюється важливим смисловим навантаженням, поглиблюючи основний зміст поетичного твору.

Ритм також мав дуже важливе значення для Е. А. По, адже поет був переконаний, що «поезія – це створення прекрасного за допомогою ритму». Е. А. По відмічав, що «метр сам по собі допускає не багато варіацій, проте, можливі варіації ритмічного та строфічного характеру абсолютно безмежні, але протягом століть жоден поет не лише не зробив, а й не подумав зробити щось оригінальне». За словами Е. А. По, він не претендував «ні на яку оригінальність ні у відношенні метру, ні у відношенні розміру». Поет використовував звичайні віршові розміри (хорей, ямб), але розташовував їх незвичайним чином, і це додавало віршам оригінальності. Подекуди Е. А. По вдавався до змішування розмірів (хоріямб).

У розділі показано і проаналізовано, що інтонація у творах Е. А. По виконує багато складних і поетично важливих функцій: семантичну, експресивну, синтаксичну та евфонічну. Вона допомагає передати настрій, виділити важливе в повідомленні, привернути увагу слухача/ читача до певної думки, дати зрозуміти, що висловлювання закінчене або буде продовжене тощо. На письмі інтонація виражається розділовими знаками (наявністю або ж відсутністю того чи іншого знаку) та графічним оформленням (стовпчикова та сходинова графіка).

Зазначено, що Е. А. По активно використовував звукопис у своїх віршах. Звукопис виконує у його творах виражально-зображальну, естетичну, емоційно-експресивну, смислову, композиційну функції, а також створює звуковий образ та звуконаслідування. Твори Е. А. По багаті на алітерації, асонанси, анафори, епіфори та інші повтори.

У розділі зауважено, що фоностилістика – дуже цікаве і суперечливе явище з перекладацької точки зору. Досліджено проблему збереження фоностилістики оригіналу у перекладі. Зазначено, що фоностилістичні прийоми не завжди можна тлумачити однозначно. Переклад стилістичних прийомів, що несуть образний заряд твору, викликає труднощі у перекладачів через національні особливості стилістичних систем різних мов. Всі лінгвісти підкреслюють необхідність збереження образу оригіналу у перекладі, справедливо вважаючи, що передусім перекладач повинен намагатися відтворити функцію прийому, а не сам прийом.

Зазначено, що головними умовами адекватного перекладу фоностилістичних прийомів є збереження індивідуального стилю автора, близькість до тексту оригіналу та здатність справити на читача той самий естетичний вплив (ефект), що і оригінал. Визначено чинники, що впливають на адекватність відтворення фоностилістичних прийомів. Серед основних виділено: особистість перекладача та своєрідність його сприйняття оригіналу; різносистемність мов; відмінності соціокультурного середовища.

У розділі доходимо висновку, що основне завдання перекладача – правильно інтерпретувати прийом мови оригіналу і якнайточніше відтворити його у мові перекладу. Звертаємо увагу на те, що не завжди у перекладі можна залишати фоностилістичний прийом у такому вигляді, у якому він був використаний автором. Часом його доводиться замінювати, опускати, а інколи,

навпаки, додавати. Розглянуто класифікації перекладацьких трансформацій С. Г. Бархударова, Я. І. Рецкера, С. Є. Максимова.

Спираючись на наукові розробки попередників, виокремлено основні способи перекладу фоностилістичних прийомів. Серед них виділяємо наступні:

- *стилістична відповідність*, яка дозволяє максимально точно відтворити форму, зміст, стилістичний ефект та естетичний вплив певного прийому;
- *стилістичне посилення*, яке означає переклад за допомогою більш емоційно забарвленого відповідника;
- *стилістичне послаблення* – приглушення виразних фоностилістичних прийомів і заміна їх менш сильними, або ж нейтральними;
- *стилістична індивідуалізація*, при якій проявляється індивідуальний стиль перекладача (наприклад, зміна строфної організації вірша або зміна ритму);
- *стилістична субституція*, яка полягає у перекодуванні на рівні стилю;
- *стилістичне нівелювання*, яке виникає тоді, коли при перекладі проходить стирання характерних рис побудови оригіналу.

Розглядається проблема дослідження звукової організації поетичного тексту, зокрема явище звукового символізму. Це явище лежить в основі звукопису і полягає у зв'язку між звуками та уявленнями чи відчуттями, які вони викликають у мовців. Зазначено, що явище звукового символізму привертало увагу мислителів та теоретиків ще за часів Платона та Аристотеля. Ґрунтовне вивчення звукового символізму закордоном розпочалося у кінці 20-х – на початку 30-х років. Серед вітчизняних вчених значних успіхів у дослідженні звукового символізму досягли О. П. Журавльов, С. В. Воронін, А. Б. Міхальов, В. В. Левицький, В. І. Кушнерик, А. А. Калита.

У розділі доходимо висновку, що фоностилістичні прийоми повинні бути максимально збережені у перекладі, аби якнайточніше передати особливості індивідуального стилю Е. А. По. Проте, фоностилістика викликає певні труднощі при перекладі поетичних текстів. Перекладач віршів стикається з особливим завданням, пов'язаним з розміром, римою, кількістю складів і строф, образністю, емоційністю, підтекстом оригіналу і створенням самостійного художнього твору мовою перекладу. З огляду на це досліджується проблема збереження фоностилістики оригіналу у перекладі.

Звертаємо увагу на те, що перекладаючи поезію, варто пам'ятати про індивідуальний стиль автора, прагнути до адекватності перекладу цілого твору та фоностилістичних прийомів, зокрема, і неодмінно справляти на читачів таке ж саме враження, що й оригінал. У. Еко дуже влучно про це писав: «Перекладати – означає зрозуміти внутрішню систему тієї чи іншої мови та структуру даного тексту цією мовою і побудувати таку текстуальну систему, яка може справити на читача аналогічний вплив – як у плані семантичному та синтаксичному, так і у плані стилістичному, метричному, звукосимволічному, – так само як і той емоційний вплив, до якого прагнув текст-джерело».

Порушується питання індивідуального стилю перекладача. Це питання активно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними вченими (Р. Арройо (R. Arrojо), М. Бейкер (M. Baker), Дж. Боуз-Бейер (J. Boase-Beier), Т. Германс

(Т. Hermans), Г. Лінч (G. Lynch), К. Малмк'єр (K. Malmkjaer), Г. Сальданга (G. Saldanha), Л. Венуті (L. Venuti), О. В. Мазур, А. М. Науменко). Індивідуальний стиль перекладача присутній у будь-якому перекладі, його уникнути неможливо, можна лише «притишити» (А. М. Науменко). Дослідники зазначають, що стиль перекладача не варто плутати зі стилем перекладу (К. Малмк'єр (K. Malmkjaer) та Дж. Боуз-Баєр (J. Boase-Beier)).

Вирішується питання можливості перекладу фоностилестичних прийомів у поетичному творі. Услід за І. В. Корунцем стверджуємо, що передати всі особливості звукової організації поетичного твору у перекладі не тільки в неспоріднених, але й у споріднених мовах практично не існує можливості, адже надто відмінними є національні мови найперше на фонологічному рівні, від чого залежить евфонія поетичних творів. Потрібно враховувати, що абсолютно точна, дослівна передача тексту оригіналу засобами мови перекладу є об'єктивно неможливою як технічно, так і стилістично. Для максимально точного відтворення фоностилестики оригіналу варто застосовувати різноманітні трансформації: заміни, опущення, додавання тощо.

У **другому розділі** «*Фоностилестика поезії Е. А. По*» систематизовано поетичні твори Е. А. По за періодами творчості автора, виділено основні теми та фоностилестичні прийоми, що сприяють розкриттю тем.

За життя Е. А. По видав чотири ліричні збірки “Tamerlane and Other Poems” (1827 р.), “Al Araaf, Tamerlane and Minor Poems” (1829 р.), “Poems” (1831 р.) та “The Raven and Other Poems” (1845 р.). Як показує комплексний аналіз поетичних творів Е. А. По, збірки віршів є важливими віхами біографії поета, адже фіксують особливості його творчості та стилю на певний момент.

Услід за науковцем В. С. Андреевим виділяємо три періоди творчості Е. А. По: ранній, середній та зрілий. Перший період співпадає з виданням перших двох збірок, другий – з виданням третьої, третій – з виданням четвертої. Незважаючи на достатньо короткий творчий шлях поета, його індивідуальний стиль у кожному періоді набував нових рис.

Перший період творчості пов'язаний з першими кроками Е. А. По у літературі. За спостереженнями Ю. В. Ковальова у творах першої збірки більше традиції, ніж індивідуального стилю. Основні мотиви збірки – туга, самотність, розчарування, смерть. Вже у першій збірці читач знайомиться з ліричним героєм поезій Е. А. По.

Під час другого періоду творчості Е. А. По починає набувати самостійного та усвідомленого напрямку. У цей час Е. А. По почав розробляти поетичну теорію. Твори другої збірки продовжують теми, що сформувалися у попередніх збірках. Е. А. По писав про «найвищу красу» як мету прагнень поета. У статті «Філософія творчості» Е. А. По наголошував на тому, що «прекрасне – єдина законна область поезії». Він так розвивав цю думку: «Насолода є найбільш повною та найбільш чистою тоді, коли її отримують, споглядаючи прекрасне. І коли говорять про прекрасне, то мають на увазі не якість, як зазвичай припускають, а ефект».

У творах третього періоду повною мірою висвітлено усі теми, які послідовно розвивав Е. А. По. Тут знаходимо кохання у всіх його проявах:

кохання до живої/ померлої жінки, спогади про минуле кохання, кохання як зцілення від самотності, кохання від особи чоловіка та жінки. Е. А. По оспівував не звичне земне кохання, а ідеальне.

Тема смерті продемонстрована у таких аспектах: неминучість смерті, втрата коханої людини, існування потойбічного міста, де править смерть. Згідно уявлень поета, смерть була явищем не страшним, а хворобливим, тому вона не суперечила його розумінню прекрасного. Е. А. По вважав, що із втратою коханої любов набуває більш «небесного» характеру.

Домінування у своїй творчості похмурих та трагічних тем Е. А. По пояснював у статті «Поетичний принцип». Він зауважував, що «відтінок суму нерозривно пов'язаний з усіма вищими проявами прекрасного».

Виходячи з усього вищезазначеного, услід за дослідником Ю. В. Ковальовим доходимо висновку, що у поезії Е. А. По лише один предмет – прекрасне, яке знаходить широке розуміння. Літературознавець виділяв три сфери буття, що є джерелами прекрасного для Е. А. По: природа, мистецтво та світ людських стосунків, взятий у доволі вузькому спектрі. Останню думку Ю. В. Ковальов обґрунтовував тим, що поета приваблювали лише стосунки, які виникають як «емоційне похідне від кохання та смерті».

Звертаємо увагу на те, що Е. А. По належать декілька, без перебільшення, хрестоматійних вірша (“The Raven”, “Annabel Lee”, “Eldorado”, “The Bells”), без яких годі уявити собі антологію американської поезії.

На прикладі відомих творів Е. А. По виділено домінантні параметри індивідуального стилю поета. Характерною особливістю стилю Е. А. По є яскрава, до деталей прорахована фоностилістика. Уточнено, що поет активно вживав фоностилістичні прийоми не лише задля оздобу мовлення. Вони індивідуалізують його мовлення, збагачують його емоційними нюансами, увиразнюють художнє зображення. Проаналізовано основні фоностилістичні прийоми, якими послуговувався поет, а саме: риму, ритм, інтонацію, рефрен, звукопис, звуковий символізм. Риму розглянуто у віршах “Eldorado” та “Annabel Lee”; ритм та метрику – у віршах “To One in Paradise” та “To...”; інтонацію – у віршах “The Coliseum” та “The Conqueror Worm”; рефрен – у віршах “Bridal Ballad” та “A Dream Within a Dream”; звукопис – у віршах “The Sleeper” та “Lenore”; звуковий символізм – у віршах “The Bells” та “The City in the Sea”.

Під час порівняльного аналізу різних редакцій окремих віршів продемонстровано, як у процесі авторедагування робота над змістом поєднується з уточненням звукового вираження думки, іде відбір фонетичних засобів мови. Зокрема, порівняно редакції віршів “A Dream Within a Dream”, “The Lake”, “The Sleeper”, “The Doomed City”, “Bridal Ballad”. Зазначено, що у повторних редакціях поет вдавався до таких основних прийомів: зміна обсягу твору, зміна пунктуації, додавання алітерацій, додавання внутрішніх рим, вдосконалення загального звукового оформлення.

У **третьому розділі** «Фоностилістика вірша “The Raven” як зміст звукової поетики Е. А. По та її відтворення у перекладах» виокремлено основні фоностилістичні прийоми вірша, а саме риму, ритм, інтонацію, рефрен,

звукопис, звуковий символізм, та детально проаналізовано особливості відтворення цих прийомів українською, російською та німецькою мовами.

Італійський письменник та лінгвіст У. Еко називав переклад вірша “The Raven” складним та відповідальним викликом, оскільки автор сам розказав нам у статті «Філософія творчості» про те, які, на його думку, основні характеристики цього тексту. У. Еко був переконаний, що Е. А. По хотів спровокувати нас, заявивши, що у вірші «жоден елемент твору не виник завдяки щасливому випадку чи інтуїції», і що «робота крок за кроком рухалася до свого завершення з точністю та суворою послідовністю, з якими вирішують математичні задачі». Дійсно, позиція – дуже провокаційна, оскільки Е. А. По «вводив елемент формального розрахунку у те середовище, де панувала романтична концепція поезії як результату раптового натхнення». Одночасно ця позиція – дуже цікава, якщо врахувати те, що Е. А. По був одним з тих, хто ставив перед собою проблему впливу, який текст повинен справляти на читача.

Перекладознавець М. Стріха зазначає, що перекладати вірш Е. А. По “The Raven” складно, тому що переклад може бути бездоганним з формального погляду, проте, йому чогось бракуватиме.

У розділі зазначено, що вірш “The Raven” отримав схвальну реакцію критиків і читачів завдяки характерним особливостям, зокрема, витонченому семантичному, символічному та звуковому змісту. Твір наповнено алітераціями, консонансами, асонансами, які завдяки своєму гармонійному поєднанню створюють атмосферу таємничості та містичності, а переважання звуку [r] додає напруги та трагічності.

Для аналізу обрано українські переклади П. Грабовського, Г. Кочура, А. Онишка, В. Марача; російські – С. Андреевського, К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі; німецькі – К. Т. Ебена, Г. Лахман, Т. Етцеля, Г. Вольшлегера. Під час зіставлення перекладацьких стратегій щодо передачі фоностилістики оригіналу доходимо висновку про індивідуальний стиль кожного з цих перекладачів (дана інформація представлена у додатках).

Під час порівняльного аналізу було помічено, що найменш точними у плані відтворення фоностилістики оригіналу є ранні українські та російські переклади (П. Грабовського, С. Андреевського). Це пов'язано з двома тогочасними тенденціями у перекладі: виконання перекладу не з оригіналу, а з вже існуючого перекладу (П. Грабовський робив свій переклад з російського перекладу), та орієнтація на передачу змісту, а не звукового оформлення першотвору (переклад С. Андреевського). Вищезгадані переклади повністю знехтували формою вірша. Жоден з ключових фоностилістичних прийомів оригіналу не було відтворено адекватно.

У більш пізніх перекладах формі та змісту першотвору приділено однакову увагу. Як видно з порівняльного аналізу, передача фоностилістики оригіналу стала одним із пріоритетних завдань перекладача, адже фоностилістика безпосередньо впливає на адекватне сприйняття оригіналу читачами. Максимально точними у фоностилістичному аспекті є українські переклади Г. Кочура і А. Онишка та російські переклади К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі. Вони є хрестоматійними та відомі широкому загалу.

Порівняльний аналіз оригіналу та перекладів вірша показує, що незважаючи на високу точність українських та російських перекладів, з усіх аналізованих мов найвдаліше фоностилістика оригіналу відтворена у німецьких перекладах. Схожість фонетичного устрою англійської та німецької мов пояснюється тим, що обидві мови належать до однієї мовної групи – германської групи індоєвропейської сім'ї. Німецька мова має схильність до максимально точного відтворення англійської думки. Такої схильності немає в жодній іншій мові. Тому навіть поезія може бути відтворена без великих втрат. Німецька мова багатша на рими, ніж англійська, через наявність складених слів, що пропонують різні комбінації. Проте, складені слова можуть також становити і труднощі, адже через довжину слів їх важче розставляти у рядках.

У дисертаційній роботі зазначено, що у перекладах, виконаних знаними поетами, такими як Г. Кочур, К. Бальмонт, Г. Лахман, яскраво проявився індивідуальний стиль самих поетів, вже сформований на момент виконання перекладу.

Порівняльний аналіз вірша “The Raven” та його синхронічних і діахронічних перекладів українською, російською і німецькою мовами дозволив дійти висновку про основні недоліки та помилки, які роблять перекладачі при відтворенні фоностилістичних прийомів. Серед них виділяємо: домінування індивідуального стилю перекладача над індивідуальним стилем автора; нехтування авторськими фоностилістичними прийомами, що призводить до знебарвлення оригіналу; додавання власних прийомів, що веде до надмірної емоційності та експресивності. Зауважуємо, що надмірне використання фоностилістичних прийомів, як і знебарвлення оригіналу, впливає на адекватність перекладу, адже «переклад, якому вдається «сказати більше», може бути сам по собі неперевершеним твором, але це не гарний переклад».

Комплексний порівняльний аналіз оригіналу та перекладів вірша “The Raven” дозволив розробити алгоритм роботи з поетичними творами, багатими на фоностилістичні прийоми, а також розробити методику оцінювання якості перекладу фоностилістичних прийомів. Це дасть змогу уникнути типових помилок та недоліків при відтворенні фоностилістичних прийомів, на які неодноразово зверталася увага перекладознавців. Дані рекомендації містяться у додатках.

ВИСНОВКИ

У дисертації надано теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної проблеми в галузі фоностилістики щодо способів відтворення фоностилістичних прийомів, таких як рима, ритм, інтонація, рефрен, звукопис та звуковий символізм, у перекладі. Отримані результати дали підстави сформулювати відповідні висновки та рекомендації, що мають теоретичне та практичне значення.

1. У роботі зазначено, що у фоностилістиці є багато суперечливих та нез'ясованих питань. Наразі не існує єдиного визначення фоностилістики та її

статусу. Формулювання обумовлюються тим, у якому напрямку вона вивчається, і що є предметом її дослідження. Так, у науковій літературі термін «фоностилістика» вживається у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні під «фоностилістикою» мається на увазі науковий напрямок, що зародився на перетині двох наук – фонетики та стилістики. У даному дослідженні оперуємо терміном «фоностилістика» у вузькому значенні, розуміючи під ним фоностилістику тексту, засоби його звукової організації.

2. Характерною особливістю стилю Е. А. По є яскрава, до деталей прорахована фоностилістика. Поет активно вживав фоностилістичні прийоми не лише задля оздоби мовлення. Вони індивідуалізують його мовлення, збагачують емоційними нюансами, увиразнюють художнє зображення. Усі ці прийоми повинні бути максимально збережені у перекладі, аби якнайточніше передати особливості індивідуального стилю Е. А. По.

3. Е. А. По вважав оригінальність «найвищим позитивним достоїнством». Проте, його вірші відрізняються не новими чи дивакуватими засобами та прийомами, а їх особливим поєднанням. Для яскравішого розкриття тем поет використовував у своїх віршах такі фоностилістичні прийоми: різноманітність римування; ритмічне багатство, включаючи ритмічні «збивки»; інтонаційні розділові знаки; рефрени; звукопис (переважно алітерації та асонанси); звуковий символізм.

4. Переглядаючи чернетки Е. А. По та порівнюючи різні редакції художніх творів (“A Dream Within a Dream”, “The Lake”, “The Sleeper”, “The Doomed City”, “Bridal Ballad”), можна простежити, як у процесі авторедагування робота над змістом поєднується з уточненням звукового вираження думки, іде відбір фонетичних засобів мови. Появи нових редакцій не пов’язані зі змінами у розумінні предмета та метода поезії, проте, вони дають уявлення про вдосконалення майстерності автора. У повторних редакціях Е. А. По вдається до таких основних прийомів: зміна обсягу твору; зміна пунктуації; додавання алітерацій; додавання внутрішніх рим; вдосконалення звукового оформлення вірша.

5. Абсолютно точна, дослівна передача фоностилістичних прийомів оригіналу засобами мови перекладу є об’єктивно неможливою як технічно, так і стилістично. Тому перекладачі вдаються до різноманітних перекладацьких операцій та трансформацій: замін, опущень та додавань.

6. Серед основних способів перекладу фоностилістичних прийомів виділяємо наступні: стилістична відповідність, яка дозволяє максимально точно відтворити форму, зміст, стилістичний ефект та естетичний вплив певного прийому; стилістичне посилення, яке означає переклад за допомогою більш емоційно забарвленого відповідника; стилістичне послаблення – приглушення виразних фоностилістичних прийомів і заміна їх менш сильними, або ж нейтральними; стилістична індивідуалізація, при якій проявляється індивідуальний стиль перекладача (наприклад, зміна строфної організації вірша або зміна ритму); стилістична субституція, яка полягає у перекодуванні на рівні стилю; стилістичне нівелювання, яке виникає тоді, коли при перекладі проходить стирання характерних рис побудови оригіналу.

7. Основними фоностилестичними прийомами найвідомішого вірша Е. А. По “The Raven” є рима (кінцева та внутрішня), ритм, інтонація (зокрема, інтонаційні розділові знаки), рефрен, звукопис (алітерації, асонанси), та звуковий символізм (звуки [r] та [o] є наскрізними для всього твору).

8. Під час порівняльного аналізу вірша Е. А. По “The Raven” та його українських, російських і німецьких перекладів було помічено, що ранні переклади, зокрема українські та російські, орієнтовані на передачу змісту твору і повністю знехтували формою вірша (переклади П. Грабовського та С. Андреевського). У більш пізніх перекладах формі та змісту першотвору приділено однакову увагу. Передача фоностилестики оригіналу стала одним із пріоритетних завдань перекладача, адже фоностилестика безпосередньо впливає на адекватне сприйняття оригіналу читачами.

9. Максимально точними у фоностилестичному аспекті є українські переклади Г. Кочура і А. Онишка та російські переклади К. Бальмонта, В. Брюсова, В. Бетакі. Проте, незважаючи на високу точність українських та російських перекладів, з усіх аналізованих мов найвдаліше фоностилестика оригіналу відтворена у німецьких перекладах. Англійська та німецька мова мають багато спільностей у фонетичному устрої, тому що належать до однієї мовної групи – германської групи індоєвропейської сім’ї.

10. У перекладах, виконаних знайомими поетами (наприклад, Г. Кочуром, К. Бальмонтом, Г. Лахман) яскраво проявився індивідуальний стиль самих поетів, тому адекватність передачі фоностилестичних прийомів Е. А. По була порушена.

11. Порівняльний аналіз вірша Е. А. По “The Raven” та його синхронічних і діахронічних перекладів українською, російською і німецькою мовами дозволив дійти висновку про основні недоліки та помилки, які роблять перекладачі при відтворенні фоностилестичних прийомів. Серед них виділяємо: домінування індивідуального стилю перекладача над індивідуальним стилем автора; нехтування авторськими фоностилестичними прийомами, що призводить до знебарвлення оригіналу; додавання власних прийомів, що веде до надмірної емоційності та експресивності.

12. Комплексний порівняльний аналіз оригіналу та перекладів вірша “The Raven” дозволив розробити алгоритм роботи з поетичними творами, багатими на фоностилестичні прийоми, а також розробити методику оцінювання якості перекладу фоностилестичних прийомів. Це дасть змогу уникнути типових помилок та недоліків при відтворенні фоностилестичних прийомів, на які неодноразово зверталася увага перекладознавців.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, у фахових виданнях України:

1. Науменко О. В. Фоностилїстика вірша Е. А. По “Annabel Lee” та її відтворення в перекладі. *Новітня філологія*. 2016. № 51. С. 123 – 131.
2. Науменко О. В. Фоностилїстика вірша Едгара Аллана По “A dream within a dream” та її відтворення в українському та російському перекладах. *Мандрівець*. 2016. № 1. С. 60 – 62.
3. Науменко О. В. Традиційне та нове у фоностилїстиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Випуск 25. Т.1. С.141 – 143.
4. Науменко О. В. Індивідуальний стиль Анатолія Онішка (на матеріалі перекладів поезій Е. А. По). *Вісник Запорізького національного університету*. 2017. № 2. С. 144 – 151.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

5. Науменко О. В. Збереження фоностилїстики оригіналу у перекладі. *Zbiór artykułów naukowych. “Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Współczesne problemy i perspektywę rozwoju”*. 2016. С. 59 – 63.
6. Науменко О. В. Стиль перекладу та стиль перекладача. *Zbiór artykułów naukowych. “Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki”*. 2017. С. 69 – 72.
7. Науменко О. В. Фоностилїстика вірша Е. А. По “The Raven” та її відтворення в українських перекладах. *Science and Education a New Dimension. Philology, VI (46)*. 2018. Вип. 159. С. 52 – 55.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Науменко О. В. Інтонація в поетичних творах різноспоріднених мов. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції «Могилянські читання – 2015 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв, 2015. Тези № 6. С. 146 – 149.
9. Науменко О. В. Проблема збереження звукового символізму у перекладі. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції «Могилянські читання – 2016 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв, 2016. Т. 3. С. 170 – 172.
10. Науменко О. В. Звуковий символізм у поезії Е. А. По. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2016 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі». Миколаїв, 2016. Тези. Т. 2. С. 102 – 104.

11. Науменко О. В. Способи передачі фоностилістичних прийомів у перекладі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2017 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі». Миколаїв, 2017. С. 64 – 66.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

12. Науменко О. В. Особливості передачі фоностилістики оригіналу у перекладі. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць. 2017. С. 247 – 251.

АНОТАЦІЯ

Науменко О. В. Фоностилістика поезії Едгара Аллана По та її відтворення у перекладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.16 – перекладознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України. – Одеса, 2018.

У дисертаційній роботі узагальнено напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених щодо фоностилістики в цілому та фоностилістики поетичного тексту зокрема. Визначено та досліджено основні характеристики звукової організації поетичного твору. Розглянуто проблему дослідження звукової організації поетичного тексту, зокрема явище звукового символізму. Досліджено проблему збереження фоностилістики оригіналу у перекладі.

Систематизовано поетичні твори Е. А. По за періодами творчості автора, виділено основні теми та фоностилістичні прийоми. Під час порівняльного аналізу різних редакцій окремих віршів продемонстровано, як у процесі авторедагування робота над змістом поєднується з уточненням звукового вираження думки, іде відбір фонетичних засобів мови.

Виявлено основні фоностилістичні прийоми вірша “The Raven”. Під час порівняльного аналізу вірша “The Raven” та його український, російських і німецьких перекладів виявлено способи відтворення фоностилістичних прийомів, таких як рима, ритм, інтонація, рефрен, звукопис, звуковий символізм.

Під час зіставлення перекладацьких стратегій щодо передачі фоностилістики оригіналу доходимо висновку про індивідуальний стиль кожного з перекладачів, праці яких проаналізовано у дисертаційній роботі. Запропоновано алгоритм роботи з поетичними творами, багатими на фоностилістичні прийоми. Розроблено методику оцінювання якості перекладу фоностилістичних прийомів.

Ключові слова: фоностилістика, перекладацькі операції, стилістична відповідність, стилістичне посилення, стилістичне послаблення, стилістична індивідуалізація, стилістична субституція, стилістичне нівелювання.

АННОТАЦИЯ

Науменко О. В. Фоностилистика поэзии Эдгара Аллана По и её передача в переводах. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.16 – переводоведение. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» МОН Украины. – Одесса, 2018.

В диссертации обобщены наработки отечественных и зарубежных учёных, посвящённые фоностиликтике в целом и фоностиликтике поэтического текста в частности. Определены и исследованы основные характеристики звуковой организации поэтического произведения. Рассмотрена проблема исследования звуковой организации поэтического текста, в частности явление звукового символизма. Исследована проблема сохранения фоностиликтики оригинала в переводе.

Систематизированы поэтические произведения Э. А. По по периодам творчества автора, выделены основные темы и фоностиликтические приёмы. В ходе сравнительного анализа разных редакций отдельных стихотворений продемонстрировано, как в процессе авторедактирования работа над содержанием объединяется с уточнением звукового выражения мысли, идёт отбор фонетических средств языка.

Выявлены основные фоностиликтические приёмы стихотворения “The Raven”. В ходе сравнительного анализа стихотворения “The Raven” и его украинских, руських и немецких переводов выявлены способы передачи фоностиликтических приёмов, таких как рифма, ритм, интонация, рефрен, звукопись, звуковой символизм.

В ходе сопоставления переводческих стратегий в плане передачи фоностиликтики оригинала сделаны выводы об индивидуальном стиле каждого переводчика, чьи работы были проанализированы в диссертации. Предложен алгоритм работы с поэтическими произведениями, богатыми фоностиликтическими приёмами. Разработана методика оценивания качества перевода фоностиликтических примов.

Ключевые слова: фоностилистика, переводческие операции, стилистическое соответствие, стилистическое усиление, стилистическое ослабление, стилистическая индивидуализация, стилистическая субституция, стилистическое нивелирование.

SUMMARY

Naumenko O. V. Phonostylistics of Edgar Allan Poe's Poetry and Techniques of its Embodiment in Translation. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology. Speciality 10.02.16 – Translation Studies. – The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky” of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

In the given thesis the analysis of Ukrainian and foreign researchers devoted to the poetic text phonostylistics has been presented. The main characteristics of sound organization in a poetic work have been determined and researched. They are: rhyme,

rhythm, intonation and other phonetic devices. The problem of sound symbolism has been closely examined. The problem of translation techniques preserving the phonostylistics of the original has been researched.

E. A. Poe's poetic works have been systematized according to the periods of the author's work. One can distinguish three main periods. They coincide with the period of poems' collections being published. During the first period two collections: "Tamerlane and Other Poems" (1827) and "Al Aaraaf, Tamerlane and Minor Poems" (1829) were released. The first poems of E. A. Poe demonstrate a traditional and not an individual style. During the second period the collection "Poems" (1831) appeared. Poems of this period demonstrate principles of the author's poetic theory. During the third period the collection "The Raven and Other Poems" (1845) was promulgated. Poems of this period continue topics formed previously: love, beauty, death. In the thesis it has been stated that phonostylistic devices accompany topics' development. On the basis of E. A. Poe's most popular poems dominant features of the author's individual style have been detected. The main phonostylistic devices have been analyzed. They are: rhyme, rhythm, intonation, refrain, phonetic devices, sound symbolism.

In the course of comparative analysis of poems' different versions the process of professional perfection has been followed, it resulted in a more precise sound expression of thought, selective choice of phonetic devices. The main changes are reflected in the poems' size, punctuation, use of alliterations, application of internal rhymes, improvement of general sound organization.

Main phonostylistic devices of the poem "The Raven" have been detected. They are: rhyme, rhythm, intonation, refrain, sound symbolism. In the course of translations' comparative analysis of the poem "The Raven" and its Ukrainian, Russian, German variants the techniques rendering phonostylistic devices have been revealed. They are: stylistic equivalence, stylistic strengthening, stylistic weakening, stylistic individualization, stylistic substitution, stylistic grading. Typical mistakes made while translating phonostylistic devices have been determined. They are: dominance of the translator's individual style over the author's individual style, ignorance of original phonostylistic devices, introduction of new phonetic devices. Factors which influence the adequacy of phonostylistic devices' translation are described. Among them one can find: a translator's individual style, different structure of languages, different social and cultural environment.

For the practical part of the thesis Ukrainian translations of P. Hrabovskyi, H. Kochur, A. Onyshko, V. Marach; Russian translations of S. Andreyevsky, K. Balmont, V. Bryusov, V. Betaki; German translations of K. T. Eben, H. Lachmann, T. Etzel, H. Wollschläger have been chosen. In the course of comparative analysis individual styles of all these translators have been described.

It has been found that German translations are the most precise ones as to phonostylistics' rendering. Similar phonetic organization is explained by the common nature of English and German languages. Both languages belong to the German group of Indo-European family. Early Ukrainian and Russian translations are very free. It is explained by two tendencies: on the one hand there was a tendency to translate basing on the existing translations but not on the original, on the other hand

the sense of the verse was more important for translators than the phonetic organization.

The algorithm of translator's work with poems rich in phonostylistic devices has been proposed. The methodology estimating the quality of phonostylistic devices being rendered in translation has been worked out.

Key words: phonostylistics, translation techniques, stylistic equivalence, stylistic strengthening, stylistic weakening, stylistic individualization, stylistic substitution, stylistic grading.

Наклад 100 прим. Зам. № 43 від 11.05.2018 р.

Надруковано:

ФОП Швець В.М., м. Миколаїв, тел.: (0512) 50-04-48

Свідоцтво видавничої діяльності:
серія ДК № 5078 від 01.04.2016 р.